

„וַתֵּרָא הָאִשָּׁה בִּי טוֹב“: — חוה.

אריאלה דים

„זאת הפעם“ — זוהי שהיתה מפעמתי בפעמון

היום כבר היום השישי לבריאה ועדן רוחש. כל-כך מתפעם. והוא מקום נחל-מים והוא מוקף שמונה מאות מיני ורדים והדסים. ומושכים תחתיו ארבעה נהרות ושמונים ריבוא של מיני אילנות בכל זווית וזווית... הקטן באילנות משובח מכל עצי בשמים ומיני מגדים שנבראו ביום השלישי.

ויש האומרים שהגן עצמו הוא הבריה הנעלה ביותר שנבראה ביום השלישי.

על כל פנים, היום כבר היום השישי והעדן מתנשם בפעימות הבריאה. כבר כל האילנות מתנשאים, גואים ומניבים להם כל פרי. אז יוצאים גם דשאים כל אחד למינהו. הגן מלא דשאים והם מרשיאים שם ומרשיאים. שם, בינות שמונים ריבוא האילנות הצומחים במבואות, מסדרונות, שורות, שדרות — הסטווים שלגן. ובלב הגן עומד העץ.

הקף גזעו מהלך חמש מאות שנה ונופו מכסה את כל הגן.

עץ מוזר.

אל מי דמית ככה בכבוד ובגדל בעצי עדן?
ויוף בגדלו. בארך דליותיו.
אֲרֻזִּים לא עֲמֻמָּהוּ. בְּגִן־אֱלֹהִים
בְּרוּשִׁים לא דָּמוּ אֶל סַעֲפָתָיו.
עֲרֻמוֹנִים לא הָיוּ כְּפֹאֲרֵתָיו!
כָּל עֵץ בְּגִן־אֱלֹהִים לא דָּמָה אֵלָיו.
כִּפְיוֹ.

וַיִּקְנָאָהוּ כָל־עֵצֵי עֵדֶן אֲשֶׁר בְּגִן הָאֱלֹהִים.

ט. טוב, אני אגיד לך — אני לא פוגם בקסם שאני מרגיש ואני חושב אף רבים מן הקוראים. אם תקראי לזה שיר, ואם תקראי לזה סיפור. אני חושב שכל קסם קשור באיזו שהיא עצירה ולהשאיר אותך עם הדים, ואיך זיל גמור.

ד. כן. אולי לשחק עם האודם, פטרה וברקת מבלי באמת לדעת מה הן.

ד. כן. אני חושבת שבהחלט זאת נקודת-חולשה אצלי שאני לא מרשה להן להתפתח לדמויות מלאות. מצד שני, אולי אפשר למצוא לזה איזו כף זכות קטנטונת. אותה נקודת-חולשה אולי זה מוקד-כוח קטן, מה שאני קוראה בסתר לבי, מעשה-גבורה של פחדנים. זאת אומרת, לפתח כוח כזה, לרקום אותו וגם לבלום אותו באותו זמן.

הו, עד מה קנאוהו כל עצי הגן! כל־כך עד אשר דימו לראותו צומח והוא עץ־שלי־זהב כולו. זהב טוב. זהב טהור. זהב סגור, זהב מופז, זהב מזוקק וזהב שחוט. לעץ־שלי־זהב־פרננים דימוהו וכולו מקשה אחת, שכל קניו וגביניו המשוקדים ממנו יצאו והוא מלא חכמה ומשבצות זהב. ועל המשבצות טורים טורים של שרשרות בהן הרמונים מעשה־שושן. אדם ופסדה והגדילים נפך וברקת וכל אבן יקרה, הנה כך דימוהו העצים. בקנאתם.

אך הוא, כלומר העץ, הוא רק צמח לו כך בתוך הגן. באמצעו, כמו שנאמר: „נֶעֶץ הַחַיִּים בְּתוֹךְ הַגֶּן“. והרי גם בעץ־הדעת כתוב „בתוך הגן“. שניהם איפוא? שניהם בתוך באמצע? ואולי לא היה עץ־הדעת אלא כמקיף את עץ־החיים וסוכך עליו?

או אולי לא היו אלא עץ אחד ושרש אחד להם? כלומר, גזע מצבתם אחד ורק למעלה נפרדו והיו לשני אילנות?

על כל פנים בסעיפי העץ קיננו כל עוף השמים. ותחת פארותיו, תחת פארותיו ילדו כל חית־השדה (יש לזכור שכל בריה שיש ביבשה יש כנגדה בריה בים) וכולם רוחשים מתנשמים, שואפים, משמשים זה עם זה, מספרים זה עם זה, נזקקים זה לזה ויולדים. יולדים, ממליטים, מטילים. כולם —

בן צפור אחת המכונה „בן־קן“, שאפרוחיה נבקעים מעצמם ואין כל צפור מסיעת להם לפצוח את קליפת הביצה — מעצמם הם יוצאים, כאילו צומחים מתוך הקן. ועוף אחר, כרום שמו — (הוא הקרום שאחר מכן ישתכן לו בכרכי הים) לכמה גוונים הוא מתהפך כך באור החמה שעה שתנים חולצים שד, מיניקים גוריהם. והתרנגול — שהוא עוף שתשמישו ביום — משמש ביום. עם כל נשותיו הוא משמש. ביום. ועכשיו יום....

ובאותה שעה שור עולה מן האגם ויצרו כמרקד לו בין קרניו. ובריות מבריות שונות נעות. כולן נעות, זעות. מתנשמות, מתנשפות. ובהן בריה משונה אחת, „בוי“ שמה, והיא אֵיל־הבר הנולד מן התיש ומן הצבִּיה. והראם — הה, הראם. כהר תבור הוא, כהר תבור ואורך צווארו שלוש פרסאות: ראם הזכר עומד בקצה העולם במזרח וראם הנקבה בקצה העולם במערב. והם זזים. כרגע זה הם זזים. קרבים, והולכים וקרבים...

הנה תחש! — בריה בפני עצמה. קרן אחת לו במצחו. גם הוא היה אז, וססגוני היה, כמו טָנָס. וממיני הטהורים היה נ...

אלא שעכשיו כבר היום השישי ויש לחוש, כי בין־השמשות כבר ממשמש. יש לחוש, שהרי בערב שבת בין־השמשות יהיה עוד על כל־הברואים־שנבראו־בערב־שבת־בין־השמשות להִפָּרָא! אכן יש להזדרז. כי אדם

— כבן עשרים שנה היה אדם בהקראו אל תוך הבריאה הזו הרוחשת, המתנשמת-מפועמת בכל שבילי הגן.

בן עשרים שנה סובב הוא בשבילי הגן. והוא שומם ומשומם ולא טוב לו בעדן, בן עשרים שנה. לא עבר לו, לא ילדות, לא נעורים, לא זכרונות לא חלומות-ילדות.

הלעולם יהא איפוא סובב כך בעדן? לעולם-עולמי-עולם וללא עתיד, (שהרי אפילו מיתה טרם נקנסה עליו)? אכן שומם הוא ומשומם. ולא טוב לו.

אז נכמרים עליו רחמי הבורא. הבורא נמלך. הבורא נותן לו אשה. את לילית (המכונה „חווה הראשונה“) הוא נותן לו, שתהא מפיגה את בדידותו. אלא שזו לא האריכה ימים תחתיו.

לילית, לילית, הוללת, פראית, פרועה, סועה היא ולא האריכה ימים תחתיו. לא יכלה להאריך ימים „תחתיו“. הסוררת, הממרה שאינה מקבלת שררה, שמרדנית מרגע ברייתה היא. בת-חורין מחדל. פרחחית — מחרחרת-חרות הרי היום רק היום השישי לבריאה וכבר לשונה משננת: „שוויון“ בין שיניה מסננת „שנינו שווים!“: שאמרה לילית לאדם: שנינו שווין, לפי שכמותך אף אני נבראתי מאדמה — שנינו שווים! השמעת?! שנינו שווים, שווים!...

וכך היו מתגרין זו בזה ומתכתשים בקטטות עד שקמה לילית ופרחה לה ונעלמה בחללו של עולם. וכשמצאוה, היתה עומדת במים עזים שבמצולות ים-סוף מקום שעתידיים מצרים למות שם. אמרה: ובלבד שאיני חוזרת אצל אדם שנוהג בי שררה.

לילית, חיוזי כך לילית, שוטה שכמותך. חיוזי מיד! שהרי מאוחר יותר תשוב ותעצם עליך תשוקתך לאדם, שהלא „אל אישך תשוקתך“, לא? אך היא לא שבה. החמיצה, אחרה את המועד, כי בינתיים — בינתיים נפל דבר בעדן:

„נִפְלָה ה' אֱלֹהִים תִּרְדְּמָה עַל הָאָדָם וַיִּשָּׁן. וַיִּקַּח אֶחָת מִצִּלְעוֹתָיו וַיִּבֶן אֶת חוּהָ.

אֶת חוּהָ יָלִידָת הַחֹלֹם.

מִתְחִילַת בְּרִייתָהּ אֵינָה אֵלָא בַחֲלוֹם.

שֶׁבַחֲלוֹם נִיטְלָה מִמֶּנּוּ.

וּבַחֲלוֹם בָּא אֵלֶיהָ. וּבַהֲקִיצוֹ — כִּבְר עֲמָדָה שֵׁם עוֹטָה חֲלוֹם בְּשִׁלְמָה, וּשְׁלָמָה.

שְׁלָמָה עֲמָדָה חוּהָ בַפְּנִיּוֹ. כְּלוּלָה בִּיפִיָּה וְקוֹ שֶׁל חֵן מְשׁוּךְ עֲלֶיהָ. קוֹ שֶׁל עֶרְמָה.

מיד קם והחל מחבקה ומגפפה ומנשקה ולילית עומדת ורואה, (כי אָרע שאותה שעה הָיְתָה שעה בה שבה לילית ממסעיה המסוערים במדבריות ובמצולות־ים־סוף).

לילות על לילות טסה לילית ובאה בפרעות פרעות שיערה. ארוך שיערה ואדום. כשושנים. שדיה מחודדים, מרושעים. לחייה לבנות, פיה צר ומתוק שפתיים. והלשון חדה חדה, כל קישור מצָרִים וארצות הקדם על צווארה ושמלת ארגמן היא לובשת ומספר קישוטיה: ארבעים חסר אחד —.

לילית, לילית. מוטב לך שתשובי עתה לתוהו־לִל־ישימון (או לכרכי הים) כי חוה השנית טובה ממך! ראי מה יפה היא, יפִּיָּה מלא עולם והיא אָפּוֹת־חִלּוֹם כולה. בה יפה. בה חִלּוּמָה ולא עוד, אלא שהיא לא מן האדמה לוקחה, לא. כי **מצלעו**. מצלעו, השמעת? שמתחילה לא היו אלא דוד פרצופין, כמין אנדרוגינס ושני **צדדים** לו, כלומר שתי צלעות: פנים ואחור, אדם מפְּנִים וחוה מאחור ועמד הקב"ה וניסרם. כלומר, ניסר את צמודתו של אדם מעליו ועשאה חוה ולעולם היא כרותתו, **מעצמו**. על כן כרוך הוא בה כל כך, כבעצמו, משל למה הדבר דומה? לאחד שאבד אָבְדָה, הוא מבקש את אבִּדְתּוֹ ואבִּדְתּוֹ אינה מבקשתו. כך אדם: אבד צלע מצלעותיו והוא מבקש אבִּדְתּוֹ עד שימצאנה.

אלא שהוא כבר מצאה, לילית, השמעת? **זו הפעם**, מצא.

על כן אֵין — אף לא תהיה — אהבה גדולה כאהבת אדם הראשון את חוה (השנית) כי **זו הפעם**, רק **זו הפעם**, נשא לו אישה שניטלה ממנו עצמו, מעצמו. דבר שלא ישוב עוד עד עולם, שמכאן ואילך — ישא לו אדם את בת חברו.
זהו, איפוא, לילית.

וראי עד מה עֲצָמָה אהבתו אותה! שער שהיה לבדו נקרא שמו „אדם“ אך משברא לו הקב"ה עור וקרא לעורו „אשה“ מיד נקרא אף הוא „איש“, על שמה.
על שמה.

האמנם? הוא? נזר־הבריאה שקרא שמות לכל הברואים הוא קרוי על שמה?

העמדה חוה וחייכה לה שם בגן חיוך דק וערמומי שעה שקורא הוא על שמה?

כנראה. שהיא — הן גם על הבורא עצמו הערימה, או, כשאמר לבראותה...

כשאמר לבראותה, אמר: לא אברא אותה מן הראש, שלא תהא מִקֶּרֶת

ראשה. לא מן העין, שלא תהא סקרנית ולא מן האזן, שלא תהא צייתנית. ולא מן הפה, שלא תהא דברנית. ולא מן הלב שלא תהא קנטרנית, ולא מן היד שלא תהא ממשמשנית. ולא מן הרגל שלא תהא פרסנית — אלא ממקום שהוא צנוע באדם. ועל כל אבר ואבר שהיה בורא בה היה אומר לה, "תהא אשה צנועה, אשה צנועה", אפעלפי כן: "נתפרעו כל־עצתי (משלי א, כה)!" לא בראתי אותה מן הראש והרי היא מִקֶּרֶת ראשה, שנאמר: "וְתִלְכָּנָה נְטוּיוֹת גָּרוֹן" (ישעיהו ג, טז). ולא מן העין והרי היא סקרנית, שנאמר: "וּמִשְׁקָרוֹת עֵינַיִם" (שם). ולא מן האזן והרי היא צייתנית, שנאמר: "וְשָׁרָה שׁוֹמַעַת פֶּתַח הָאָהָל" (בראשית ח). ולא מן הלב והרי היא קנטרנית, שנאמר: "וְתִקְנֶנָּה רַחֵל בְּאַחֲתָהּ" (שם, ל, א). ולא מן היד והרי היא ממשמשנית, שנאמר: "וְתִגְנֹב רַחֵל אֶת־הַתְּרָפִים" (שם, לא, יט). ולא מן הרגל והרי היא פרסנית, שנאמר: "וְתִצַּא דִּינָה" (שם, לר, א). והו.

אכן הגדולה (והראשונה) בסקרניות היתה חוה. וְעִיר־מִו־מִּיָּהּ מה ערמומית!

אכן, אכן והיכן היא בעצם, היכן היא עבשיו הברואה החדשה הזו, כלילת־החן?

רק פרק ג' והיא כבר אצל העץ, העץ ההוא. האסור. ואדם? היכן הוא אותה שעה? העובד הוא לו את גנוז המטפל הוא בענייני עולמו זה הקבוע, המוכן, השלם? והרי העץ מפתה כל־כך והיא ערמומית ופתלתולת —

הה, הנה היא נושאת שם כבר, ונותנת.

עם הנחש היא מתדיינת וכל כך היא נמשכת אל העץ, שמיד עם שאלת נחש הראשונה, המתממת: "אָף בִּי אָמַר אֱלֹהִים לֹא תֹאכְלוּ מִכָּל עֵץ הַגֶּן?" היא נכשלת בלשונה. והלא רק לפני אחד־עשר פסוקים בלבד נצטוו (בפירוש) "לֹא תֹאכְלוּ מִמֶּנּוּ", אך היא כבר עונה כאחוזת תוהו: "הָעֵץ... אָמַר אֱלֹהִים לֹא תֹאכְלוּ מִמֶּנּוּ וְלֹא תִגְעוּ בּוֹ". לא תגעו בו? וכי מי זה ציווה שלא לגעת בו?

אך היא כבר הכבירה מלים שלא לצורך. כבר נכשלה. עד כדי כך נגסה בה הסקרנות, לִפְתָּהּ הִפְתּוּי. וכבר אין להשיב.

וכך, סקרנית ומלאת־פליאה, עתירת־דמיון ואמיצת־יצר היא עומדת שם ומביטה בעץ.

מביטה — ורואה.

"וַתֵּרָא הָאִשָּׁה..."

וכי מה רואה היא בו, בעץ ההוא שהוא מסעירה כה? מה רואה היא בו?

— את כל שהחושים מבקשים היא רואה בו. ואת כל שחומד השכל. ואת כל שהוא יפה ומפעם ביפיו כל כך עד שעין האָמֶן מתאוה אליו. וכל זאת ראתה היא, חוה: מלמד שנתן הקדוש־ברוך־הוא בינה יתרה באשה. ורמיון.

על כן היא השומעת שם את לחיشت הנחש כמו לו היה הנחש מלחש שם לאמור: חוה שמעיני, שמעי לי חוה, כן. מאילן זה אכל הקדוש־ברוך־הוא וברא עולם והוא אומר לכם „לא תאכלו ממנו“! הלא כדי שלא תאכלו אתם ותבראו עולמות אחרים הוא אומר כך. לא כך, חוה? לא כך? — היה נחש כמסנן באזניה.

באזניה? ואולי בלבה? כלומר, בליבה פנימה מלחש הנחש כי „הנחש“ — פרש הרמב"ם — „הנחש הוא הכח המדמה“ וחיה עמו שם. מחוה עמו דעת.

יְחֻוָּה, חוה — מחוה לה הנחש — החנם אסר עליכם לאכול מן העץ חנם? לא. אלא שהוא מתקנא: שהוא בורא עולמות ומחריב עולמות, כן אתם יכולים לברא עולמות ולהחריבם. מה הוא ממית ומחיה אף אתם יכולים להמית ולהחיות. שכלל ידוע הוא, חוה, שכל אמן מתקנא בבני אומנותו! ולא כך כתוב במדרש בראשית רבה, יט „דכל אינש ואינש סני בר אומנותיה“! הלא זה שאני שב ושונה לך: כל אמן שונא את בני אומנותו. חוה, חוה, הן שנינו היודעים ועצם שמך מעיד כך, כי כשמך כן את: חוה־נחש. שבלשון ארמי „חויא“ פירושו נחש ובלשון ערבית „חיה“ הוא הנחש וכן בשאר לשונות קדם שמך נחש, חוה, נחש. מקדם.

הנה כך לוחש נחש לחוה. מחוה לה:

כל אינש ואינש סני בר אומנותיה,

כל אמן שונא בני אומנותו.

כל אמן, חוה, כל אמן. כל אָמֶן —

וכך, זקורת־סקרנות ומליאת פליאה, עתירת דמיון ואסירת יצר־יצירה האצור בה נעצרה חוה אצל העץ ותרא כי טוב...

כך כתוב: „ותרא האשה כי טוב“

מתי ובמי נאמר כדבר הזה?

האין זו לשון הבריאה בהיבראה? הן רק אז, בבריאת העולם נאמר: וירא כי טוב. „וירא אֱלֹהִים כי טוב“. כך ביום הראשון. ובבראו את האור „וירא כי טוב“ ואת מקוה־המים ואת המאורות וכך מדי יום בבריא. וירא אֱלֹהִים כי טוב.

„וירא אֱלֹהִים כי טוב“ — זו לשון הבריאה, ובה, בחוה נקטה לשון האמורה בבורא העולם. רק בה.

שקופית מתוך ירושלים משחקת מחבואים

ההובלעה איפוא נימת־אמת בדברי הבלע ההם שעלע הנחש? שהרי — לדברי נחש — את אשר יגור האלהים כביכול, בא לו: שאכן הפכה חוה והיתה לבת־אומנותו של מי שאמר והיה עולם! שהרי היא היתה לממיתה ומחיה. שלולא היא, הרי היה אדם טובב לו בעדן עולמית — בן־אלמות־עד־עולם, שלא נקנסה עליו מיתה. — שברגע הרה־גורל אחר נטלה חוה את הרגע ליריה — והוגתה אותו ממסלול מהלכו.

אם עד עתה נועד אדם להיות בן־אלמות שאין לו מיתה עולמית, עמדה חוה והסבה עליו עונש מיתה.

היא איפוא, היא שעשתהו בן־תמיתה.

אך מכינן שכך, וכבר נקנסה מיתה, מייד נגזר גם שמכאן ואילך יהיו מולידים ויולדים ולא יכחד אדם מן הארץ, חלילה.

וכך נגזר, שהיא חוה, „תלד בנים” אמנם „בעצב”, אך ילוד תלד. על כן ננקטה בח, ב, „אם כל חי”, לשון האמורה בבורא העולם לאמר „ותרא האשה כי טוב” — מִן גוללה, חיים הסבה. ועל כך נענשה.

ובנוהגו של עונש שהוא נמשך להיות חופף את החטא, ולחֶנָּה אמר: „ואל אשך תשוּקָתך והוא ימשל בך”! לאמור: את, שנטלת ליריך את הגה גורלו של אדם, הסטת אותו לרצונך, הפכת עליו את עולמו עד אין להשיב עוד, על כן יהא עונשך „הוא ימשל בך”.
הוא ימשל בך.

האמנם?